

Аліна Бобошко

Слухач магістерської програми

Науковий керівник: д.е.н., професор Бруханський Р.Ф.

Тернопільський національний економічний університет

РІВНІ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Концептуальна проблема раціонального застосування організаційно-методичної моделі прийняття рішень стратегічного характеру у сільськогосподарських підприємствах України полягає у відсутності чіткого й ефективного механізму обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту.

На думку проф. Бруханського Р.Ф. більшість типових вад інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень стратегічного характеру зумовлений недосконалістю змісту та структури інформаційної бази сільськогосподарських підприємств, типова модель якої зводиться лише до формальної консолідації інформації з двох джерел: 1) облікового; 2) позаоблікового [2, с. 217].

Облікова інформація формується на основі даних фінансового та управлінського обліку з чітким визначенням обсягів, структури, періодичності подання тощо. Вона є основою для прийняття рішень. Позаоблікова інформація формується за потреби, переважно хаотично без конкретних параметрів і вимог. В процесі прийняття рішень вона є додатковою. Таким чином, традиційна для вітчизняних аграрних підприємств структура обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту повною мірою не забезпечує можливість узгодження і прийняття єдиних параметрів формування і моніторингу економічних показників, їх інтерпретації, оцінки, трансформації, форм і періодичності подання.

Дана ситуація зумовлена невідповідністю чинної структури інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту аграрних підприємств України сучасним вимогам формування корисної інформації, оскільки кожна підсистема інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень як облікова, так і позаоблікова, при формуванні відповідних звітних показників керується переважно локальними вимогами певних нормативно-правових документів, які регламентують зміст, завдання і порядок їх роботи.

Практика діяльності аграрних підприємств України свідчить про наявність спектру обставин, які знижують ефективність і оперативність прийняття рішень стратегічного характеру: 1) відсутність критеріїв відбору потрібної інформації із загального обсягу даних; 2) відмінність класифікаційних ознак інформації, необхідних для типових звітів та потреб управління; 3) несвоечасність складання і подання управлінських звітів; 4) недосконалість діючих методик формування обсягів необхідної та достатньої інформації.

Окремі зарубіжні науковці (Джон Блейк, Оріол Абат) стверджують, що переважно стратегічні рішення характеризуються довгостроковою сутністю, значним чином впливають на всі сфери життєдіяльності підприємства і, як правило, мають зовнішню спрямованість, часто не володіючи внутрішньою складовою [1, с. 27].

Вказане твердження поділяють професори Гарвардської школи бізнесу Роберт Каплан, Девід Нортон, які вважають, що стратегічні пріоритети обліку були розроблені передусім для підтримки загальної конкурентної стратегії підприємства за рахунок використання інформаційної технології для більш досконалого обліку собівартості продукції [4, с. 126].

Необхідність формування облікової інформації стратегічного спрямування на думку К. Друрі зумовлена теоретичним обґрунтуванням і практичним застосуванням у 70-х роках ХХ століття концептуальних основ стратегічного менеджменту, особливістю якого є «досягнення стійких конкурентних переваг» [3, с. 25].

Дослідження сучасного стану інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств дозволяє констатувати реальний факт – інформація, підготовлена різноманітними функціональними підрозділами підприємства, є суперечливою, оскільки в процесі її формування застосовуються різні, а в окремих випадках й логічно несумісні методики розрахунку, аналізу й оцінки показників. Облікова і позаоблікова системи інформаційного забезпечення підприємства переважно функціонують

відокремлено, самостійно і використовують власні канали інформаційних зв'язків та принципи формування інформації. В результаті якість такої інформації апіорі не може задовільними інформаційних потреб керівника (менеджера), оскільки суттєво впливає на обґрунтованість прийняття рішень. Таким чином, відсутність інформаційної бази, побудованої на єдиних принципах, призводить до того, що на вищий рівень ієрархії менеджменту підприємства надходить інформація в багатьох випадках суперечлива, неспівставна, спотворена, яка набуває ознак дезінформації. Варто наголосити, що сучасні умови національної економіки певним чином розширюють інформаційні потреби керівного складу підприємств. Стратегічний менеджмент потребує інтегрованої інформації, яка повинна враховувати джерела як внутрішньої інформаційної системи підприємства, так і зовнішньої сфери.

Моніторинг інформації стосовно внутрішньої і зовнішньої сфер діяльності підприємства, реальної оцінки його можливостей за поточних умов ринку, загрозах діяльності є визначальною основою для прийняття стратегічних рішень і ефективного управління підприємством. Дослідження закономірностей формування необхідної інформації для потреб стратегічного менеджменту, визначення її обсягу, оптимальної структури, строків і форм подання в кінцевому результаті дозволить скоротити витрати часу, необхідні для пошуку і виокремлення стратегічно важливої інформації, та підвищить рівень обґрунтованості процесу прийняття управлінських рішень за рахунок максимізації якості інформації.

Згідно статті 1 розділу 1 Закону України «Про інформацію» № 2657-ХІІ від 2.10.1992 р. інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Згідно Міжнародних стандартів фінансової звітності пропонуються чіткі вимоги до якості інформації: 1) reliability – надійність (достовірність); 2) faithful representation – точне уявлення (представлення); 3) substance over form – пріоритет змісту над формою; 4) neutrality – нейтральність (неупередженість); 5) prudence – обачність (передбачливість); 6) completeness – повнота (завершеність); 7) relevance – доцільність (релевантність); 8) comparability – порівнянність (співставність); 9) understandability – зрозумілість.

На нашу думку, основні параметри обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств необхідно диференціювати у розрізі двох суміжних взаємопов'язаних складових: 1) внутрішньої обліково-інформаційної системи підприємства; 2) зовнішнього інформаційного середовища бізнесу.

Сучасне сільськогосподарське підприємство функціонує за умов тісного зв'язку із зовнішньою інформаційною сферою, яка значною мірою визначає можливості та умови його діяльності. Продовольча криза ХХІ століття, посилена конкуренція як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках, глобальний динамізм світової економіки суттєво посилюють вимоги до комплексного моніторингу зовнішнього середовища бізнесу, зумовлюють необхідність адаптації господарської діяльності сільськогосподарських підприємств до тенденцій змін продовольчого ринку. Таким чином, моніторинг сучасного стану і динаміки зовнішньої сфери аграрного бізнесу повинні застосовуватись у якості домінант стратегічного менеджменту.

З позицій стратегічного управління підприємством сфери залучення інформації переважно поділяють на два види: 1) макрооточення (економіка, політика, законодавство, технологія, суспільство, екологія); 2) мікрооточення (покупці, постачальники, конкуренти, ринок робочої сили).

Поділяємо точку зору проф. Бруханського Р. Ф., який пропонує сфери залучення інформації для потреб стратегічного менеджменту додаткового доповнити: по-перше, регіональною сферою мезорівня, оскільки місцева політика, економіка, екологія часто не співпадають із загальнодержавною, при цьому кожен конкретний регіон володіє специфічними проблемами і пріоритетами розвитку; по-друге, рівнем кластера, який набуває все більшої популярності у межах економічного розвитку регіонів [2, с. 219].

Таким чином, джерела інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сучасного сільськогосподарського підприємства, на нашу думку, доцільно диференціювати відповідно до наявних сфер інформаційного середовища: 1) інформація макрорівня; 2) інформація мезорівня; 3) інформація кластера; 4) інформація мікрорівня.

Визначальною сферою при формуванні стратегії розвитку бізнесу безперечно є економічна. Постійний її моніторинг дозволить формувати реальні прогнози рівня і динаміки економічного розвитку глобальної світової економіки, загальнодержавної, регіональної, місцевої та перспективи конкретного підприємства. Моніторинг юридичної сфери передбачає комплексне врахування нормативно-правової бази господарювання з позицій дотримання встановлених юридичних норм і обов'язковості їх виконання всіма суб'єктами бізнесу. Особливої уваги потребують юридичні аспекти захищеності інтелектуальної власності підприємства та динаміка зміни законодавства у державі. Політична сфера повинна підлягати моніторингу з позицій передбачення ризиків і запобігання загроз, направлених безпосередньо на підприємство. Моніторинг соціальної сфери повинен відслідковувати вплив соціальних явищ у світі, країні, регіоні на той вид бізнесу, яким займається підприємство. Дослідження глобальних тенденцій продовольчого ринку сільськогосподарської продукції з врахуванням міжнародних угод дозволить адаптувати стратегію бізнесу до світових трендів. Вивчення технологічної сфери аграрного бізнесу дозволить своєчасно реагувати і враховувати напрями розвитку науки з метою забезпечення стабільної конкурентоспроможності виготовленої продукції. Паралельно слід враховувати екологічні загрози. Усі зовнішні макрорівневі сфери інформаційного середовища підприємства доцільно використовувати також на мезорівні з врахуванням регіональних або галузевих особливостей.

Специфічні характеристики обліково-інформаційне середовище мезорівня набуватиме за умов перебування підприємства у складі агропромислового кластера. Кластерний підхід є однією із новітніх концепцій розвитку регіональної економіки, яка передбачає застосування непрямих впливів на економічний розвиток регіону шляхом створення сприятливих умов для бізнесу. В основі кластерного підходу перебуває процес акумулювання позитивних ефектів регіональної агломерації, зокрема географічної та економічної близькості виробника і споживача. При цьому спостерігається мінімізація кордонів між економічними секторами та видами діяльності, оскільки всі вони розглядаються у системному взаємозв'язку.

Застосування кластерного підходу зумовлює ряд суттєвих переваг: 1) для бізнесу: покращується інфраструктура та кадрове забезпечення; з'являються передумови для досліджень і розробок; знижуються умовно-постійні витрати; формуються реальні можливості для більш успішного виходу на міжнародні ринки; 2) для держави (суспільства): збільшується кількість платників податків та розширюється база оподаткування, оскільки центри управління малим і середнім бізнесом, як правило, знаходяться на тій же території, що й, власне, сам бізнес (на відміну від вертикальних корпорацій); формується зручний та ефективний інструмент взаємодії з бізнесом, знижується залежність від окремих бізнес-груп, з'являються основи для диверсифікації економічного розвитку території.

Список використаних джерел

1. Блейк Д. Европейский бухгалтерский учет: Справочник / Джон Блейк, Ориол Амант. Перевод с англ. В. Егоров. М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1997. 396 с.
2. Бруханський Р. Ф. Сучасні вимоги і параметри обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств України. Сталій розвиток економіки. 2012. Вип. 4 (14). С. 217-221.
3. Друри К. Управленческий и производственный учет. Учебник: Перевод. с. англ. / Друри К. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. 1071 с.
4. Каплан Р. С. Сбалансированная система показателей: От стратегии к действию. М.: «Олимп-Бизнес», 2004. 320 с.
5. Палюх М. С. Криза теорії обліку як наслідок підміни її проблематики. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Випуск 11 (41). Ч. 2. Луцьк: ЛНТУ, 2014. С. 390-396.